

Nová éra autorských práv – smernica o autorskom práve na jednotnom digitálnom trhu

A new age for copyright – Directive on Copyright in the Digital Single Market

JUDr. Dominika Bajzáthová, Mgr. Dáša Labašová

Kinstellar, s. r. o., advokátska kancelária

Anotácia

Tento príspevok sa zaoberá vybranými otázkami novej smernice o autorskom práve na jednotnom digitálnom trhu s dôrazom na najdiskutovanejšie články predmetnej smernice týkajúce sa zodpovednosti za online obsah, ochrany tlačových publikácií pri online zverejnení a práva autorov na primeranú ochranu a ďalšie nové práva autorov v súvislosti s online prostredím.

Annotation

This article deals with the selected aspects of new Directive on Copyright in the Digital Single Market focusing on most controversial articles of the respective Directive concerning the liability for online contents, protection of press publications published online, and rights of the authors for adequate protection and other new rights of the authors with respect to the online uses.

Kľúčové slová

autorské právo, smernica, ochrana autorského práva, digitálny jednotný trh

Key words

copyright, directive, copyright protection, digital single market

Dňa 26. marca 2019 schválil Európsky parlament novú smernicu o autorskom práve na jednotnom digitálnom trhu. Nová smernica získala dňa 15. apríla 2019 zelenú aj v Rade Európskej únie. Po zverejnení smernice v Úradnom vestníku EÚ začne členským štátom plynúť 24 mesačná lehota na zosúladenie vnútroštátnych predpisov s novou európskou legislatívou. Je teda najvyšší čas oboznámiť sa, aspoň v skratke, s novou právnou úpravou, ktorú nám smernica o autorskom práve na jednotnom digitálnom trhu (ďalej len „Smernica“) prináša.

Doterajšia legislatíva EU v oblasti autorského práva, obsiahnutá najmä v nižšie uvedených smerniciach, je celkom početná a robustná:

- smernica Európskeho parlamentu a Rady 2001/29/ES z 22. mája 2001 o zosúladení niektorých aspektov autorských práv a s nimi súvisiacich práv v informačnej spoločnosti,
- smernica Európskeho parlamentu a Rady 2006/115/ES z 12. decembra 2006 o nájomnom práve a výpožičnom práve a o určitých právach súvisiacich s autorskými právami v oblasti duševného vlastníctva,

- smernica Európskeho parlamentu a Rady 2009/24/ES z 23. apríla 2009 o právnej ochrane počítačových programov, a
- smernica Európskeho parlamentu a Rady 2014/26/EÚ z 26. februára 2014 o kolektívnej správe autorských práv a práv súvisiacich s autorským právom a o poskytovaní multiteritoriálnych licencií na práva na hudobné diela na online využívanie na vnútornom trhu.

Prečo teda máme novú Smernicu? Doterajšia právna úprava je zastaraná a neposkytovala náležitú ochranu autorom v online prostredí. Cieľom novej smernice je snaha EÚ reagovať na vývoj digitálneho prostredia a poskytnúť autorom obdobné práva a ochranu, akú majú v offline prostredí.

Smernica pravdepodobne bude najväčšou a najvýraznejšou zmenou týkajúcou sa online prostredia od prijatia GDPR. Cieľom tohto článku je upriamiť pozornosť na tie ustanovenia Smernice, ktoré v legislatívnom procese vzbudili najväčšie diskusie.

Článok 15: Ochrana tlačových publikácií pri online používaní

Zámerom EÚ pri prijímaní Smernice bolo (okrem iného) zabrániť porušovaniu autorských práv pri šírení diel (resp. obsahu) prostredníctvom rôznych sociálnych médií (ako napr. Facebook, Twitter, Google) bez súhlasu nositeľa príslušných práv (autora). Tento zámer je legislatívne odzrkadlený v článku 15 Smernice, ktorý poskytuje ochranu tlačovým publikáciám vydaným (po nadobudnutí účinnosti Smernice) pri ich online reprodukovani. Smernica poskytuje autorom dodatočnú autorskoprávnú ochranu po obdobie dvoch rokov nasledujúcich po vydaní tlačovej publikácie. Zakotvuje sa tiež nárok autorov týchto diel na „náležitý“ podiel z príjmov, ktoré majú vydavatelia tlačových publikácií za používanie takýchto publikácií používateľmi služieb online.

Ako vyplýva z definície pojmu „tlačová publikácia“ v článku 2 bod 4 Smernice, ochrana podľa článku 15 sa nevzťahuje na periodiká, ktoré sa vydávajú na vedecké alebo akademické účely.

Z uplatňovania režimu článku 15 Smernice je ďalej vylúčené

- používanie tlačových publikácií na súkromné a neobchodné účely (napr. Wikipedia);
- používanie hyperlinkov;
- použitie individuálnych slov alebo veľmi krátkych úryvkov z tlačovej publikácie. Pojem „veľmi krátky úryvok“ nie je v Smernici definovaný a výklad tohto pojmu bude zrejme predmetom súdnej praxe alebo implementácie národných zákonodarcov.

Článok 17: Použitie chráneného obsahu poskytovateľmi služieb zdieľania online obsahu

V zmysle článku 17 Smernice, poskytovatelia služieb zdieľania online obsahu (ako sú napríklad Facebook, Google, YouTube a pod.) budú primárne zodpovední za zdieľanie obsahu, ktorý je predmetom autorskoprávnej ochrany. Na tento účel budú títo poskytovatelia povinní zaobstarať si súhlas od konkrétnych autorov (napríklad formou licenčnej zmluvy). V prípade ak budú takéto diela šírené na tej ktorej online platforme bez toho, aby poskytovateľ služby zdieľania online obsahu získal súhlas autora, takýto poskytovateľ bude zodpovedný za nepovolené úkony verejného prenosu chránených diel (vrátane tých prenosov, ktoré vykonávajú prostredníctvom platformy používateľa služieb).

Nakoľko takáto právna úprava je mimoriadne striktná a mohla by viesť k „ochromeniu“ služieb zdieľania online obsahu, Smernica poskytuje poskytovateľom služieb zdieľania online obsahu možnosť „vyviniť“ sa zo zodpovednosti za neoprávnené prenosy v prípade ak preukážu, že:

- vynaložili najvyššie možné úsilie (*best efforts*) získať súhlas autora a súčasne
- v prípade neoprávneného zásahu do autorských práv náležite identifikovaného autorom prijali s najvyšším možným úsilím (*best efforts*) opatrenia na promptné odstránenie konkrétnych diel z online prostredia,
- po prijatí oznámenia autorom konali urýchlene, aby zamedzili prístup ku svojim webovým sídlam alebo odstránili konkrétne diela zo svojich webových stránok a vynaložili najvyššie možné úsilie (*best efforts*), aby zamedzili budúcim neoprávneným uploadom.

Poskytovatelia služieb zdieľania online obsahu budú tiež povinní prijať účinný mechanizmus na vybavovanie sťažností a nápravu, ktoré voči nim môžu uplatňovať autori.

Častou výhradou voči článku 17 bola v legislatívnom procese námietka, že navrhované povinnosti zlikvidujú start-upy. Európsky zákonodarcia preto hľadal kompromisné riešenie, aby predišiel neželaným účinkom na podnikanie začínajúcich podnikateľov. Výsledkom bolo, že odsek 5 zjednodušuje „podmienky“, za ktorých sa noví poskytovatelia služieb zdieľania online obsahu môžu „vyviniť“ zo zodpovednosti za neoprávnené zdieľané diela. Za nových poskytovateľov sa podľa Smernice považujú poskytovatelia služieb zdieľania online obsahu:

- ktorých služby sú v EÚ dostupné menej ako tri roky a
- ktorých ročný obrat je nižší ako 10 000 000 eur.

Nastavenie pravidiel zodpovednosti za zdieľanie online obsahu vo vzťahu ku start-upom bude predmetom opätovného posúdenia Európskou Komisiou v lehote 5 rokov.

Ďalším bodom, ktorý bol vo vzťahu k článku 17 predmetom živých diskusií bolo potenciálne obmedzenie slobody prejavu, najmä v prípadoch, kedy by sa poskytovatelia služieb zdieľania online obsahu rozhodli, namiesto zavedenia systémov na získavanie súhlasov nositeľov práv (autorov) s použitím diel, radšej celkom blokovat' uploadovaný obsah. Reakciou na tieto debaty je (i) odsek 7, podľa ktorého spolupráca poskytovateľov služieb s nositeľmi práv nesmie viesť k obmedzeniu dostupnosti diel, ktoré používateľ nahrá na tú-ktorú platformu bez porušenia autorských práv; a (ii) odsek 8, ktorý zakotvuje všeobecné pravidlo, že uplatňovanie článku 17 Smernice nesmie viesť k všeobecnej povinnosti monitorovania.

Používanie rôznych memes a GIFs sa v online prostredí teší nevídanej obľube. Vyššie opísaný režim článku 17 by však mohol viesť k obmedzeniu používania týchto obľúbených grafík. Z tohto dôvodu sa v odseku 7 článku 17 Smernice zaviedla výnimka, podľa ktorej sa režim Smernice nevzťahuje na zdieľanie online obsahu na účely citácie, kritiky, karikatúry alebo paródie.

Kapitola 3 Hlavy IV Smernice (články 18 až 22): Spravodlivé odmeňovanie autorov a výkonných umelcov

Smernica uvádza do života 4 nové práva autorov (a výkonných umelcov) vo vzťahu k dielam (a výkonom) používaným online. Samotný rozsah týchto práv bude závisieť od spôsobu implementácie Smernice jednotlivými členskými štátmi, avšak v skratke možno zhrnúť, že autori (a výkonní umelci) budú mať nasledovné práva:

Nárok na primeranú a proporcionálnu odmenu;

Nárok na informácie o využívaní svojich diel (minimálne raz ročne);

Právo na úpravu (licenčných) zmlúv, a to v prípade, ak sa pôvodne dohodnutá odmena ukáže byť neprimerane nízka;

Právo odvolať udelenú licenciu v prípade, ak osoba, ktorej autor (výkonný umelec) udelil výhradnú licenciu nevyužíva predmetné dielo (tzv. *take it or leave it* princíp). Inými slovami, autor bude mať právo ukončiť exkluzivitu vyplývajúcu z licenčnej zmluvy, ak platforma dané dielo nevyužíva.

S prijatím Smernice sa vzniesla veľká vlna kritiky a nesúhlasu. Deň prijatia textu Smernice bol napríklad označený ako „temný deň pre slobodu internetu“ („*dark day for internet freedom*“)[1] alebo sa vyskytli názory, že „pokriví alebo zabije internet“. Ako sa uvádza na internetovej stránke Európskeho parlamentu, poslanci Európskeho parlamentu „*boli len zriedka, ak vôbec, vystavení tak intenzívnej kampani lobistov (prostredníctvom telefonátov, e-mailov a podobne) ako v prípade schvaľovania Smernice.*“[2]

Je pravdou, že Smernica prináša viaceré revolučné prvky, avšak dovoľme si v tomto kontexte možno naznačiť príslovie „žiadna kaša sa neje taká horúca, ako sa navarí“ a názory, že Smernica zákonite vedie k likvidácii slobodného internetu by sme brali s rezervou. Bude ale o to zaujímavejšie sledovať implementáciu Smernice do slovenských zákonov a následné uplatňovanie rámcových pravidiel Smernice v praxi.

Použité zdroje:

Smernica o autorskom práve na digitálnom jednotnom trhu: Otázky a odpovede [online]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/news/sk/press-room/20190111IPR23225/questions-and-answers-on-issues-about-the-digital-copyright-directive>

EUR-Lex – Proposal for a DIRECTIVE OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL on copyright in the Digital Single Market [online]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM:2016:0593:FIN>

EUR-Lex – Procedure 2016/0280/COD [online]. Dostupné z: https://eur-lex.europa.eu/procedure/EN/2016_280

Europe's controversial overhaul of online copyright receives final approval [online]. Dostupné z: <https://www.theverge.com/2019/3/26/18280726/europe-copyright-directive>

Legislatívne uznesenie Európskeho parlamentu z 26. marca 2019 o návrhu smernice Európskeho parlamentu a Rady o autorskom práve na jednotnom digitálnom trhu [online]. Dostupné z: [http://www.europarl.europa.eu/RegistreWeb/search/getDocument.htm?reference=P8_TA-PROV\(2019\)0231&fragment=FULL&language=SK](http://www.europarl.europa.eu/RegistreWeb/search/getDocument.htm?reference=P8_TA-PROV(2019)0231&fragment=FULL&language=SK)

Poznámky pod čiarou

[1] <https://www.theverge.com/2019/3/26/18280726/europe-copyright-directive>

[2] Smernica o autorskom práve na digitálnom jednotnom trhu: Otázky a odpovede [online]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/news/sk/press-room/20190111IPR23225/questions-and-answers-on-issues-about-the-digital-copyright-directive>